

Forslag til lov

om ændring af loven om oprettelse af „Rask-Ørsted Fondet“

(Danmarks internationale videnskabelige Fond).

Fremsat den 1. april 1954 af *undervisningsministeren*.

§ 3 i lov nr. 555 af 4. oktober 1919 om oprettelse af „Rask-Ørsted Fondet“ som ændret ved § 2 i lov nr. 274 af 9. juni 1948, jfr. lovbekendtgørelse nr. 472 af 2. december 1948 § 3, affattes således:

„På de årlige finanslove stilles fra 1. april 1954 et beløb af 500 000 kr. til rådighed

for fondet. Fondets bestyrelse råder over dette beløb, og hvad der ikke rådes over i det enkelte år, henlægges til et reservefond for fondets drift. Over renterne af reservefondet rådes af bestyrelsen i henhold til fondets fundats, medens der kun med undervisningsministerens samtykke kan rådes over reservefondet.“

Bemærkninger til lovforslaget.

Bestyrelsen for Rask-Ørsted Fondet har den 28. december 1953 indgivet et andragende til undervisningsministeriet om, at statens årlige bidrag til fondets virksomhed må blive forhøjet fra 400 000 kr. til 500 000 kr.

Andragendet har følgende ordlyd:

„Rask-Ørsted Fondets bestyrelse tillader sig herved at andrage om, at statens årlige bidrag til fondets virksomhed må blive forhøjet fra 400 000 kr. til 500 000 kr.“

Til nærmere motivering af dette andragende skal man anføre følgende:

Rask-Ørsted Fondet blev oprettet ved lov nr. 555 af 4. oktober 1919, hvorefter der til fondet blev henlagt en blandt statens aktiver optaget 5 pct. rentebærende statsobligation til et beløb af 5 mill. kr. Efter andragende fra fondets bestyrelse blev fondets grundkapital ved lov nr. 274 af 9. juni 1948 forhøjet til 8 mill. kr., der foreligger som en 5 pct. rentebærende statsobligation.

Fondets bestyrelse råder over den årlige rente af fondets grundkapital, og hvad der ikke rådes over i det enkelte år, henlægges til et reservefond, over hvis renter bestyrelsen ligeledes har disposi-

tionsret, medens der kun kan rådes over reservefondets kapital med undervisningsministeriets samtykke.

Fondets formål — at støtte dansk videnskab i forbindelse med mellemfolkelig forskning — søges fremmet

- a) i første linie ved at understøtte sådanne videnskabelige foretagender, der under dansk deltagelse eller ledelse iværksættes ved internationalt samarbejde, samt ved at hjælpe danske videnskabelige institutioner og enkelte videnskabsmænd til at knytte og vedligeholde forbindelsen mellem dansk videnskab og internationale videnskabelige organisationer;
- b) ved at støtte afholdelsen af internationale videnskabelige møder, især når de holdes i Danmark, drage fremmede videnskabsmænd til Danmark til at give undervisning, samt yde bidrag såvel til udlændinge, der vil studere i Danmark, som til danske, der vil studere i udlandet, særligt når sådanne studieophold har forbindelse med internationalt fællesarbejde;

- c) ved at hjælpe danske videnskabsmænd til at få deres arbejder offentliggjorte på et verdenssprog, især når disse arbejder ikke falder indenfor Videnskaberne Selskabs eller Carlsbergfondets rammer;
- d) Fondet kan endelig også understøtte anden videnskabelig virksomhed, der kan fremme dets formål.

Fondets reservefond udgjorde ved udgangen af finansåret 1952—53 823 963 kr. 95 øre. Af renterne af reservefondet og restancerne (de allerede bevilgede, men endnu ikke hævede beløb) afholdes bl. a. udgifterne til fondets administration, der nu udgør ca. 30 000 kr. årlig. Reservefondet består hovedsagelig af beløb, der har måttet inddrages, fordi de formål, hvortil de pågældende bevillinger er givet, ikke har kunnet realiseres, og beløb, der er blevet tilbagebetalt, navnlig i henhold til bevillinger til udgivelse af større videnskabelige værker, hvor fondet har forbeholdt sig tilbagebetaling af eventuelle salgsindtægter.

Til nærmere belysning af fondets virksomhed vedlægger man en oversigt, omfattende årene 1935-36—1953-54, hvori de givne bevillinger er samlet i de vigtigste grupper, hvortil der efter fondets formål ydes støtte.

Den i 1948 gennemførte forhøjelse af fondets grundkapital og dermed af det årlige disponible beløb har været af afgørende betydning for fondets mulighed for at varetage de under dette henlægte opgaver. Den yderligere prisstigning og den krone-devaluering, som har fundet sted siden denne forhøjelse, har imidlertid i tilsvarende grad reduceret den hjælp, forhøjelsen tilsigtede. Hertil kommer, at det internationale samarbejde i videnskaben er blevet betydeligt intensivere i årene efter den sidste krig, dels som følge af den stimulans, der på dette område er udgået fra Unesco, dels som følge af oprettelsen af nye internationale videnskabelige unioner og forøget aktivitet fra de ældre unioners side, der har medført betydelige forhøjelser både af udgifterne ved dansk medlemskab af de pågældende unioner og ved dansk deltagelse i unionernes generalforsamlinger og videnskabelige kongresser. Jævnside hermed foregår der en udvidelse af formerne for det internationale videnskabelige samarbejde, som tidligere hovedsageligt omfattede drøftelse af teoretiske spørgsmål, medens man nu også i stigende grad samarbejder ved løsningen af praktiske, ofte meget bekostelige, videnskabelige opgaver.

Det har derfor også efter den i 1948 stedfundne forhøjelse af fondets midler været nødvendigt at

afslå en række velmotiverede ansøgninger og at begrænse sig til at bevilge andre ansøgninger med lavere beløb end ønskeligt. Til belysning heraf anføres nedenstående oversigt, der for årene 1947-48—1953-54 viser dels de disponible beløb (d. v. s. den årlige rente af grundkapitalen med fradrag af beløb, som der forud er disponeret over ved de i tidligere år givne flerårige bevillinger), dels de samlede ansøgte og de samlede bevilgede beløb:

	Til dis- position	Ansøgte beløb	Bevilget beløb
1947—48..	175 300	475 000	188 679,—
1948—49..	297 600	545 000	329 040,70
1949—50..	322 508	494 000	314 407,80
1950—51..	338 600	552 000	337 872,93
1951—52..	358 080	783 000	354 947,—
1952—53..	330 114	446 000	328 118,02
1953—54..	352 514	519 000	357 567,—

Oprettelsen af Statens almindelige videnskabsfond har sikkert lettet presset på Rask-Ørsted Fondet noget, idet visse formål vil kunne støttes både under videnskabsfondet og under Rask-Ørsted Fondet, men med hensyn til dette spørgsmål må det tages i betragtning, at fordelingen af videnskabsfondets rådighedsbeløb — 2 mill. kr. årlig— for de 2 første år efter fondets oprettelse, 1952—53 og 1953—54, har fundet sted med kun ca. 3 måneders mellemrum i henholdsvis marts og juni 1953.

Endvidere må det fremhæves, at flere af fondets satser, som blev reguleret i 1948, nu påny er for lave. Således er en væsentlig forhøjelse af fondets sats for bevillinger til udenlandske videnskabsmænds ophold her for at deltage i videnskabeligt arbejde uomgængelig nødvendig. Satsen var indtil 1948 300 kr. pr. måned og blev i efteråret 1948 forhøjet til 500 kr. pr. måned, hvilket nu er væsentligt mindre end de nødvendige opholdsudgifter. Også fondets sats for tilskud til oversættelse til hovedsprogene af videnskabelige arbejder, der i 1948 blev forhøjet fra henholdsvis 5 kr. (for oversættelse til tysk) og 6 kr. (for oversættelse til engelsk og fransk) pr. normalside til 8 kr. pr. normalside, bør nu påny forhøjes noget, hvis det skal være muligt at bevilge nogenlunde rimelige tilskud til dækning af oversættelsesudgifter.

Det må herved bemærkes, at de ansøgte beløb i en meget væsentlig del af de til fondet indgående ansøgninger er fikseret i overensstemmelse med fondets takster. Det rimelige behov, som ikke kan dækkes, fordi fondets takster nu påny på grund af prisniveauets udvikling er for lave, kom-

mer således end ikke til udtryk i de foran anførte oplysninger om de samlede årlige ansøgte beløb.

Endelig må det anføres, at der findes forskellige opgaver, som det falder direkte ind under fondets formål at yde tilskud til, men som normalt overhovedet ikke giver sig udtryk i ansøgninger om støtte, idet man i de interesserede videnskabelige kredse er klar over, at fondet ikke er i stand til at yde støtte til sådanne opgaver. Som eksempel herpå kan man nævne indkaldelse af fremmede professorer eller andre videnskabsmænd for at holde forelæsninger gennem et semester.

I betragtning af det foran anførte er Rask-Ørsted Fondets bestyrelse af den opfattelse, at en forhøjelse af fondets midler nu påny vil være meget ønskelig, for at fondet kan varetage de under dette henlagte opgaver, og man må antage, at en forhøjelse af fondets grundkapital med 2 mill. kr. til 10 mill. kr. med dertil svarende forhøjelse af den årlige rente af grundkapitalen med 100 000 kr. til 500 000 kr. vil kunne skabe en rimelig balance mellem fondets evne og de nuværende behov.“

Undervisningsministeriet kan fuldt ud tiltræde bestyrelsens andragende om en forhøjelse af fondets årlige rådighedssum fra 400 000 kr. til 500 000 kr. fra 1. april 1954 at regne.

Under hensyn til de for tiden stedfindende bestræbelser for at gennemføre en forenklet og mere rationel opstilling af statsregnskabet finder man det imidlertid hensigtsmæssigt ved samme lejlighed at forlade den hidtidige ordning, hvorefter Rask-Ørsted Fondets virksomhed er baseret på en både som aktiv og passiv i statens status optaget rentebærende statsobligation, til fordel for en ordning, hvorefter det årlige rådighedsbeløb — i lighed med den ved lov nr. 215 af 7. juni 1952 om oprettelse af „Statens almindelige Videnskabsfond“ truffene ordning — bevilges på de årlige finanslove under undervisningsministeriets budget.

Denne ændring berører ikke reglerne om fondets bestyrelse og reservefond, men tager alene sigte på en forenkling af de tekniske regler om fondets postering i statens budget og regnskab.

Bilag.

Oversigt over anvendelsen af Rask-Ørsted Fondets rådighedsbeløb i årene 1935/36—1953/54.

	Udenlandske foredragsholdere	Udgivelse	Oversættelse	Tidskrifter	Udenlandske videnskabsmænds ophold her	Kongresser og studieophold	Andre formål	Ialt
1935—36.	6 000,00	73 727,93	10 682,00	35 692,00	44 200,00	16 100,00	62 410,00	248 811,93
1936—37.	6 000,00	78 248,00	13 550,11	44 442,00	35 350,00	20 740,00	53 735,00	252 065,11
1937—38.	6 000,00	42 879,50	11 172,00	34 900,00	25 750,00	19 780,00	60 942,00	201 423,50
1938—39.	6 000,00	48 288,90	11 008,00	39 000,00	31 900,00	17 065,00	93 025,41	246 287,31
1939—40.	6 000,00	55 164,45	27 653,00	32 900,00	27 600,00	20 020,00	71 719,33	241 056,78
1940—41.	6 000,00	79 764,83	13 995,11	45 700,00	30 950,00	3 450,00	57 536,33	237 396,27
1941—42.	6 000,00	58 030,50	24 217,50	44 400,00	23 200,00	1 850,00	82 100,00	239 798,00
1942—43.	6 000,00	79 945,25	36 156,35	45 800,00	30 400,00	1 420,00	47 500,00	247 221,60
1943—44.	6 000,00	65 061,70	34 491,00	56 900,00	34 900,00	500,00	41 800,00	239 652,70
1944—45.	6 000,00	75 554,07	36 483,20	49 400,00	10 800,00	5 900,00	81 888,89	266 026,16
1945—46.	6 000,00	74 873,04	10 862,00	53 690,00	32 700,00	15 579,23	69 808,27	263 512,54
1946—47.	6 000,00	84 078,20	26 538,00	43 020,00	16 450,00	41 546,00	54 700,00	272 332,20
1947—48.	6 000,00	59 400,00	24 549,00	50 100,00	25 300,00	48 830,00	49 200,00	263 379,00
1948—49.	8 000,00	126 208,60	47 897,10	58 400,00	20 050,00	58 200,00	50 185,00	368 940,70
1949—50.	8 000,00	88 378,80	43 521,00	52 300,00	50 350,00	99 450,00	49 900,00	391 899,80
1950—51.	8 000,00	59 247,67	55 807,60	76 800,00	49 850,00	86 180,66	63 387,00	399 272,93
1951—52.	12 000,00	104 225,00	38 971,00	72 000,00	46 000,00	50 031,00	73 640,00	396 867,00
1952—53.	14 200,00	102 710,82	43 100,00	68 500,00	37 700,00	70 074,00	61 719,20	398 004,02
1953—54.	15 000,00	43 523,00	36 134,00	74 000,00	35 500,00	93 006,00	107 890,00	405 053,00